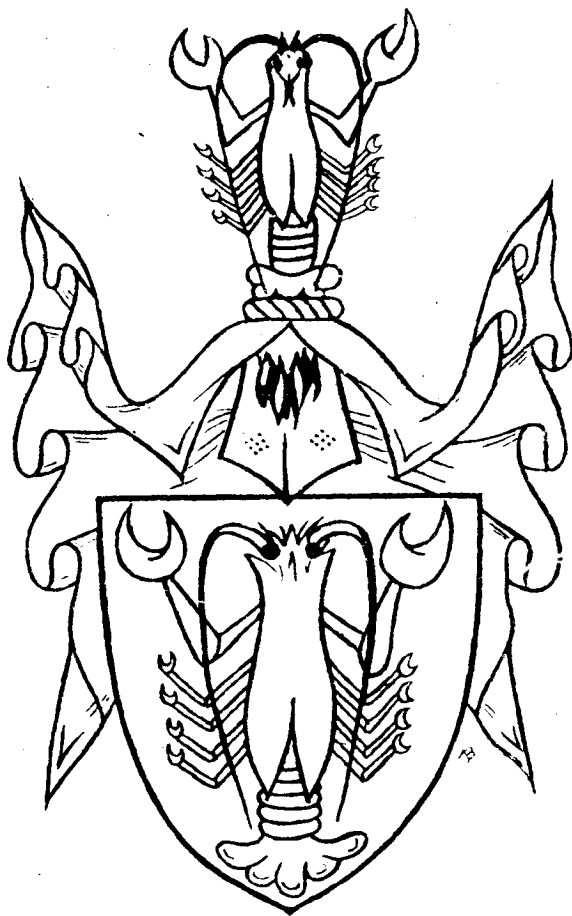

HUSITSTVÍ V ERBECH

ČERVENEC

1976

Ú V O D

Heraldická výstava „Husitství v erbech“ je věnována třem nejslavnějším vítězstvím husitských vojsk nad křižáky, jejichž 550. výročí oslavíme. Jde o:

bitvu u Ústí 16. 6. 1426

bitvu u Tachova 4. 8. 1427

bitvu u Domažlic 14. 8. 1431.

Těmito vítězstvími vrcholí husitské revoluční hnutí, nejslavnější období středověkých dějin našeho lidu.

Husitské revoluční hnutí je především hnutím lidových mas, měst a venkovské chudiny. Na rozdíl od jiných povstání chudiny ve středověku mu šlechta a především drobní zemané svou znalostí vojenství vtiskli vojenskoorganizační řád, a tak podstatně přispěli k vojenským a politickým úspěchům tohoto hnutí.

Během dlouhých let, které uplynuly od této doby, bylo zničeno mnoho památek na husitství. Zejména doba pobělohorská se velmi nepřátelsky chovala k husitskému dědictví. Erby zemanstva a šlechticů, kteří měli aktivní vztah k husitskému revolučnímu hnutí, však většinou zůstaly zachovány.

Vystavené erby, malované na plech, jsou částí velmi rozsáhlé heraldické sbírky Zdeňka Měkoty a Jaroslava Burdy. Pro tuto výstavu byly vybrány pouze ty, u kterých bylo zjištěno, že jejich majitelé mají vztah k husitství. Na jejich zařazení a zpracování psaných textů se podílel kolektiv pracovníků pod vedením PhDr. Miloše Morkese a PhDr. Zdeňka Měkoty.

Touto cestou vyslovujeme také dík některým pracovníkům ČSAV, kteří svou pomocí ulehčili autorům těžký úkol — přiblížit návštěvníkům výstavy omezenými prostředky heraldiky husitské revoluční hnutí.

I.

Erby českých rytířů a pánů, kteří podepsali stížné listy proti upálení mistra JANA HUSI v Kostnici

Dne 11. října 1414 odchází mistr JAN HUS do Kostnice, kde doufá, že na církevním koncilu obhájí své učení a najde spravedlnost.

Teprve v Kostnici mu byl doručen ochranný list, vydaný dne 11. října 1414 císařem ZIKMUNDEM ve Špýru (SPEYREN) nad Rýnem. Přes tento ochranný glejt byl mistr Jan HUS papežem JANĚM XXIII. uvězněn v Kostnici a dne 28. listopadu r. 1414 převezen do vězení v Gottliebenu.

Proti tomuto aktu protestovali členové Husova doprovodu do Kostnice nejdříve ústně a 13. května 1415 dopisem církevnímu sboru v Kostnici. Žádali, aby mistr JAN HUS nebyl žalářován, ani tajně a pokoutně souzen.

Za české a moravské pány list podepsali mimo jiné:

VÁCLAV z. DUBÉ a na LEŠTNĚ
JAN, JINDŘICH a KUNEŠ z CHLUMU
PŮTA z ILBURKA
BOHUSLAV z DOUPOVA
SKÁLA z LILČE
ze ŠRAŇKU VÁCLAV a MIKULÁŠ a další.

Po třetím slyšení HUSOVĚ (8. června 1415), kdy bylo už jasné, že církev chce HUSA za každou cenu odsoudit, zaslalo 250 českých a moravských pánů církevnímu koncilu v Kostnici varovný list. V odpověď nařídila církev vyšetřování všech, kteří přivěsili svou pečeť, pro podezření z kacířství. Tím chtěla potlačit odpor české a moravské šlechty.

Po upálení mistra JANA HUSI, dne 6. července r. 1415 v Kostnici, zaslala česká a moravská husitská šlechta ze svého společného sněmu stížný list dne 2. září 1415 kostnickému koncilu.

Organizátory sjezdu byli:

ČENĚK z VARTEMBERKA,
nejvyšší purkrabí Království českého
LACEK z KRAVAŘ,
nejvyšší hejtman Markrabství moravského
(zemřel r. 1416).

Osm textů tohoto stížného listu zpečetilo přes 450 šlechticů a zemanů. Ve stížném listu se protestovalo proti upálení mistra JANA HUSI i proti způsobu, jakým bylo nakládáno s mistrem JERONYMEM PRAŽSKÝM.

Sepsání a zpečetění stížného listu je jedinečným a nevidaným revolučním aktem proti největší středověké autoritě — církvi a římskému císaři.

Tento list, ve kterém se podepsaní zavazují hájit svou pravdu až do krveprolití, je odeslán nejvelkolepějšímu koncilu, který církev kdy uspořádala.

Církevního koncilu v Kostnici se zúčastnili 3 patriarchové, 29 kardinálů, 35 arcibiskupů, přes 150 biskupů, 124 opatů a 578 doktorů teologie.

Mezi světskými delegáty byl císař ZIKMUND, zmocněnci 10 králů, 100 hrabat a knížat, 2400 rytířů a 116 představitelů měst.

Tři dny po zpečetění stížného listu husitská šlechta ustavila na sjezdu v Praze svůj branný svaz proti útokům strany katolické, který měl trvat 6 let a pak, v případě, že nebude obnoven, zaniknout.

Dne 20. února 1416 koncil kostnický vydal „půhon“ na všechny, kteří zpečetili stížný list proti HUSOVU upálení.

Dne 11. dubna 1416 vydává Pražská universita osvědčení o HUSOVĚ pověsti a bezúhonné životě.

Koncem roku 1416 koncil kostnický vydal „nález“ proti Pražské universitě, kterým byla její činnost na neurčito zastavena pro přichylnost k husitství, především však pro vydané osvědčení o HUSOVI. Universita se však „nálezu“ nepodřídila.

Z několika varovných a stížných listů je znám zatím pouze jediný originál, a to z pražského sněmu ze dne 2. září 1415, který se nachází v Edinburku (Edinburgh) v Anglii. Texty ostatních listů jsou sice z podání různých kronik známy, kde se však nacházejí originály, není známo. (Možná i pro malou přístupnost církevních archívů.)

Většina erbů osob, které podepsaly stížný list, je známa. Část těchto známých erbů byla zařazena do této výstavy. Rozsah nedovoluje umístit všechny erby, které jsou k dispozici, a některé dosud nejsou zpracovány na kov.

Aby nedošlo ke zbytečné duplicitě, je část rodových erbů osob, které podepsaly stížný list a později se staly hejtmany husitských vojsk, zařazena ve třetí části výstavy. Obdobné erby osob (rodin), které sice přivěsily svou rodovou pečeť

ke stížnému listu, ale později ve vývoji husitství se staly jeho nepřáteli, uvádíme ve druhé části výstavky. Tyto okolnosti jsou zdůrazněny v příslušných textech.

Z VARTENBERKA ČENĚK

Nejvyšší purkrabí Království českého. Byl jednou z nejrozpornějších postav husitské revoluce. Hlavní organizátor stížného listu do Kostnice, hledá hned po smrti Václava IV. sblížení s jeho nástupcem Zikmundem. Císař Zikmund, aby ho získal, vyznamenal ho řádem Zeleného draka, jenž neměl mít více než 24 členů. Jehož členem byl i král Zikmund. Výsadou jejich bylo mj., že si směli vzájemně tykat a byli si navzájem strýci. Plynuly z toho i různé hmotné výhody.

Vystavovaný erb je erb, který Čeněk z Vartenberka dostal od Zikmunda. V době podepsání stížného listu měl jen zlatočerně štípený štít.

Pražská obec za tuto zradu pověsila jeho korouhev na pražský. Z obavy o své statky byl nucen se podrobit r. 1421 převaze husitských vojsk. Zemřel v září r. 1425, když předtím přešel na stranu nepřátel.

Z KRAVAŘ LACEK

Moravský pán z velkého rodu „Benešoviců“. Nejvyšší hejtmán Markrabství moravského. Měl velmi klidný vztah k Husovu učení. Proto se stal na Moravě hlavním iniciátorem stížného listu proti upálení mistra Jana Husi v září r. 1415.

Stál až do své smrti (r. 1416) v čele husitské jednoty. Jeho postoj byl motivován mj. i odporem proti zásahům cizáckých představitelů římské církve a římské říše německého národa do vnitřních záležitostí Království českého.

II.

Erby hlavních představitelů šlechtické a církevní reakce a znaky zemí, které byly bojovým nástupištěm pro křížácké tažení proti husitům

Vzmáhající se revoluční hnutí snažila se potlačit zahraniční reakce ve spojení s katolickou šlechtou u nás.

1. 10. 1415 na sjezdu katolické strany v Českém Brodě se ustavil branný svaz katolické šlechty proti husitství.

9. 1. 1420 začalo v Kutné Hoře pronásledování přívrženců kalicha. Husité byli zde za živa vrháni do kutnohorských šachet. Jednou z prvních obětí této zvůle se stal husitský farář Jan Chodek.

Poněvadž kutnohorští Němci za každého zajatého husitu platili stříbrnou měnou, nastalo brzy na to pronásledování husitů po celých Čechách. 10. 2. 1420 vydal král Zikmund ve Vratislavi řadu nařízení, ve kterých pod hrozbou hrdelními tresty přikazoval návrat ke „starým pořádkům v Čechách“.

V březnu 1420 papež Martin V. se Zikmundovým souhlasem vyhlásil křížácké tažení proti husitům.

Nejhlavnějšími oporami zahraniční reakce kromě katolické šlechty se stala Kutná Hora, České Budějovice opírající se o rožmberskou državu a rakouské Němce.

Také Plzeň, původně jedno z pěti husitských měst, po odchodu Žižky přestala být městem „Slunce“ a stala se ve spojení se zahraniční reakcí a okolní katolickou šlechtou, která se sdružila v plzeňský „LANDFRID“, hlavní oporou reakce u nás. Proti husitství při mocné podpoře ze zahraničí vystupoval i bohatý městský patriciát a pod tímto tlakem do tábora nepřátel husitství rychle přeběhla i značná část husitského panstva.

Vytvořila se tak široká protihusitská fronta, zahrnující domácí katolickou šlechtu, bohatý městský patriciát a církevní hierarchii, která spolu s celou tehdejší katolickou Evropou se snažila utopit v krvi husitské revoluční hnutí.

Heraldicky je tato nepřátelská koalice husitství tak široká, že ji nemůže obsáhnout žádná heraldická výstava. Zahrnuje totiž erby téměř všech církevních knížat Evropy, erby

feudálů celé říše německé, dědičných zemí císaře Zikmunda, erby téměř všech království, markrabství, knížectví a vévodství tehdejší západní a jižní Evropy.

Z tohoto nepřeborného množství jsme do výstavy zahrnuli všechny nepřátelské země obkličující Čechy a Moravu, jako nejdůležitější nástupní prostory křížáckých vojsk a současně hlavní dodavatele žoldněřů křížáckých výprav. Heraldicky je na výstavě zachycen erb papeže Martina V. a erb císaře Zikmunda, hlavních to organizátorů křížáckých výprav proti Čechům.

Dále jsou do výstavy zařazeni někteří zahraniční feudálové, kteří veleli vojskům, jež vpadla do Čech.

Z vnitřních nepřátel jsou vystaveny erby některých významných feudálních představitelů.

Poněvadž křížácká výprava se týkala všech bojových řádů církve, zařadili jsme do výstavy ukázkově i erby některých církevních řádů.

Ze zahraničních a vnitřních nepřátel husitů jsou připomínáni :

ZE ŠTERNBERKA

-Z tohoto rodu se zejména připomínali na straně nepřátel :

- Petr ze Šternberka na Konopišti, od prvopočátku nepřítel husitství. 1414—1415 na Kostnickém koncilu byl na straně „žalující“ s Janem Železným v čele. Padl r. 1420 v bitvě pod Vyšehradem.
- Aleš ze Šternberka na Holicích. V mnoha bitvách i politických jednáních stál vždy na straně krále Zikmunda.

Z PIRKŠTEJNA PTÁČEK JAN na RATAJÍCH

Na počátku husitské revoluce připomínán po boku Petra ze Šternberka na Konopišti v boji proti husitům.

Z ROŽMBERKA OLDŘICH

Jeden z největších a nejvlivnějších velmožů v Čechách. Někdy se mu říkalo „Jihočeský král“.

Velmi záhy se stal nepřítelem husitů, dokonce se pokoušel na Zikmundův příkaz vyvrátit Tábor. Pouze tvrdé porážky od táborů ho donutily uzavřít příměří a bránily mu otevřeně bojovat proti husitům. Přesto poskytoval Zikmundovi velkou pomoc jak materiální, tak i politickou. Byl jednou z hlavních postav panské jednoty.

Z KRAJKU KRAJÍŘ LIPOLT

Zavilý nepřítel husitství. Byl velitelem Zikmundovy posádky v Českých Budějovicích.

Od r. 1426 hejtmanem Markrabství moravského.

Trvale škodil husitům zejména v jižních Čechách a na rakousko-moravském pomezí.

V roce 1420 byl mimo jiné také mezi oblehateli Tábora a spolu s ostatními vojsky byl odražen. Žižka v odvetu pustošil a bořil jeho hrady a zámky v jižních Čechách.

Z ČASTOLOVIC PŮTA

Od počátku jeden z největších nepřátel husitské revoluce. Mnohokrát válčil proti husitům, zejména ve východních Čechách. Působil též jako Zikmundův vyslanec v řadě jednání strany královské s husity.

Z ŘÍČAN DIVIŠ

Pán hradu a města Říčan, přívrženec císaře Zikmunda. V r. 1420 byl husitskými vojsky donucen se vzdát, hrad a město vydat.

Z HARDEKA JAN — hrabě

Rakouský šlechtic, purkrabí Magdeburský. Připomíná se jako nepřítel husitů již od prvních tažení husitů do Rakous. 1425 byl husity zajat a zemřel v pražském vězení.

Z BOSKOVIC (řečený ŠEMBERA) JAN

Držitel hradu Brandýsa n. Orlicí. R. 1420 velel vyšehradské posádce. Po bitvě u Vyšehradu se vzdal husitům na úmluvu. Připomínán ještě v roce 1423.

Z BOSKOVIC ČERNOHORSKÝ BOBEŠ

Padl v bitvě pod Vyšehradem r. 1420 v královských službách.

PURKRABÍ z DONÍNA VĀCLAV, ALBERT, BERNART a JINDŘICH

Původem z Míšně. Výrazně protihusitský rod, v žoldnérských službách u krále Zikmunda. Spolupracovali rovněž velmi úzce s Lužičany.

Z KOLDIC ALBRECHT, HANUŠ, TĚMA

Páni míšenského původu, usedlí v severních Čechách. Albrecht, držitel Bíliny, původně dvorský sudí, byl členem katolické jednoty proti husitům z 1. října 1415 a pronásledoval husity zejména na počátku válek. Hanuš a Těma byli zemskými hejtmany (fojty) v Lužici. Organizovali vojenské vpády Lužičanů proti vojenským posádkám husitů, zejména v severních Čechách.

Z RABŠTEJNA PLUH HYNEK

Český šlechtic. Velitel žoldněřů bavorského knížete. V roce 1433 porazil spížovní výpravu Jana Parduse z Horky, jenž se na vlastní pěst vypravil do Bavor pro zásoby (od vojska obléhajícího Plzeň).

Z RÝZMBERKA (RIESENBERKA) ŠVIHOVŠTI

Mocná větev velkého rodu Drslavců, usedlá v západních Čechách. Členové rodu se psali podle sídel, např. ze Švihova, ze Skály, Dolan, Rábí apod.

Tento rod byl výrazně protihusitsky zaměřen. Výjimkou byl Břeněk Švihovský z Rýzemberka, odjinud ze Skály, jindy též z Dolan.

V době husitské revoluce se připomínají zejména tito členové rodu:

Z RÝZMBERKA ŠVIHOVSKÝ JAN

Jeden z nejzavilejších nepřátel husitské revoluce. Krutě mučil zajaté husitské bojovníky, jimž nechával sypat do úst střelný prach a tento zapaloval. Byl držitelem hradu Rábí. Roku 1434 u Lipan rovněž na straně panské jednoty.

Z RÝZMBERKA RACEK

Roku 1420 padl jako obránce Vyšehradu na straně Zikmundových vojsk.

Z RÝZMBERKA ŠVIHOVSKÝ, odjinud ze SKÁLY VILÉM

Člen plzeňského „Landfrídu“, velký nepřítel strany podobojí (připomínán na straně plzeňských proti Žižkovi a husitům vůbec).

V roce 1425 husité dobyli a pobořili jeho tvrz Švihov.

Z ROUPOVA JAN

Nepřítel husitů, člen plzeňského „Landfrídu“. V roce 1427, kdy husité oblehli jeho hrad, se zachránil od záhuby pouze tím, že se zapsal husitům a táhl s nimi na Plzeň.

Z LOBKOVIC HASIŠTEJNSKÝ MIKULÁŠ zvaný CHUDÝ

Stál v čele odpůrců kalicha, zejména v Poohří. Z vděčnosti krále Zikmunda a hlavně z jeho darů on a jeho rod značně zbohatl.

Vystavovaný erb je z roku 1459, kdy obě větve pánů z Lobkovic, tj. Hasištejnští a Popelové, začaly svůj původní erb, stříbrný štít s červenou hlavou štítu čtvrtit s erbem pánů ze Žerotína — černou orlicí.

ZE SULEVIC KAPLIŘOVÉ

Jejich rod připomínán mezi nepřáteli husitství v severních Čechách.

Z FICTUMU BOSSO

Míšenský šlechtic, později usedlý v Čechách. Vrchní velitel křížácké výpravy do Čech r. 1426, která neslavně skončila bitvou u Ústí.

Z HOLŠTEJNA VOK

Příslušník moravského panského rodu. Padl v bitvě pod Vyšehradem r. 1420.

JAN LESKOVEC Z LESKOVCE

Za Václava IV. zemský podkomoří. Za husitské revoluce stál na straně krále Zikmunda a přidružil se k obráncům Karlštejna v době, kdy byl obléhán pražany.

Z RYCHMBURKA FLAŠKA ARNOŠT

Zikmundův zplnomocněnec na řadě jednání.

Z RIESENBURKA (OSEKA) BOREŠ

Borešové z Oseka, kdysi významný panský rod (větev Hrabišiců). Odbojem proti Václavu IV. se velmi vyčerpali a zchudli.

Boraše z tohoto rodu je připomínán na straně nepřátel husitů jako „pán z významného rodu, ale zchudlý a pěšky bojující“.

Z DRŠTKY ZDENĚK

Purkrabí na Horšovském Týně. Od počátku nepřítel husitského hnutí, člen plzeňského „Landfrídu“. Připomínán často v různých bitvách v západních Čechách a r. 1434 u Lipan na straně panské jednoty.

Z ŮSTÍ OLDŘICH (SEZIMOVA)

Z Ústecké větve Vítkovců. Držitel Ústí Sezimova a tvrze v Sedlci.

Počátkem r. 1420 zabit husity při dobývání této tvrze.

KAŠPAR ŠLIK Z HOLEJČE (HOLIČE)

Zikmundův kancléř, velmi činný v zákulisních jednáních s předními členy panské jednoty.

Z HAZENBURKA ZAJÍC VILÉM

Zikmundův straník, r. 1420 vedl váiku proti husitům v severních a západních Čechách.

Lstí dobyl město Slaný a Louny.

Z téhož rodu pocházel také **ZAJÍC MIKULÁŠ**, který padl r. 1420 v boji proti pražanům pod Vyšehradem.

Rod pánů z Hazenburka byl v podstatě celý na straně odpůrců husitské revoluce. Patřil sem i **ZBYNĚK ZAJÍC** z Hazenburka, archibiskup, předchůdce Konráda z Vechty.

Z CHOTĚMIC JAN NA VLAŠIMI

R. 1415 zpečetil stížný list Kostnickému koncilu. V r. 1419 spolu s Petrem ze Sternberka na Konopišti, s Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna na Ratajích přepadl husitské houfy vedené Chvalem z Machovic, Břeňkem Švihovským z Ryzmberka, které táhly na Prahu s cílem svrhnout královskou vládu.

Rovněž v pozdějších bojích připomínán mezi nepřáteli.

Z JIVJAN ŽITO JINDŘICH

Na straně nepřátel. V r. 1427 v bitvě u Tachova zajat husity

Z HRADCE MENHART

Přesto, že Menhart jako syn horlivého husity v určité době spolupracoval s husity a zúčastnil se s nimi na polním tažení k Tachovu v r. 1427, vnitřně však zůstal nepřítelem husitství. Navenek však se jevil jako člověk oddaný hnutí a mohl se proto stát hlavou kališnické šlechty. To mu pak umožnilo spřádat potají nepřátelské pikle proti husitům a stát se tak jedním z hlavních organizátorů Lipanské bitvy.

Z HRADCE JINDŘICH

Mistr strakonického rytířského řádu, velmi aktivní v boji proti formujícím se husitským vojskům v r. 1419 a 1420.

Erb stejný jako Menhart z Hradce.

Z LESTKOVA JAN seděním NA VALDECE

Hejtman královské posádky na Karlštejně. Na Karštejně byly v husitské době uloženy korunovační klenoty.

Z NOSTIC KAŠPAR

V letech 1426—1429 v bojích husitů s Lužickým Šestiměstím byl služebníkem Zhořelských.

Z BIBRŠTEJNA HANUŠ, VÁCLAV, OLDŘICH

Jejich původiskem byl hrad Bibrštejn u města Nossen. Později vlastnili mnohé statky v Lužici a Čechách.

Na počátku husitských válek stáli bratři rozhodně na straně katolické, později opět Václavovi synové Oldřich, Václav a Bedřich vlastnili hrad Frýdland a další. 1428 Frýdland vypálen husity.

III.

Husitští hejtmané

Tato kapitola obsahuje erby některých husitských hejtmanů. Při heraldickém zpracování se přirozeně vyskytly také některé potíže. Hlavní potíž spočívá v tom, že slovo hejtman byl výraz užívaný pro všechny „starší hodnostáře a úředníky“. V husitských válkách se však většina těchto hodnostářů a úředníků stala současně i vojenskými veliteli. Tím počet hejtmanů narostl do takové míry, že brzy, dokonce i v cizině, se počalo říkat „Co Čech, to hejtman“. Toto rčení přirozeně vyslovovalo i úctu nad obrovskými válečnými zkušenostmi, které nabyli husitští hejtmané téměř ve dvou desetiletích nepřetržitých válek.

Na počátku husitské revoluce se stávali husitskými hejtmany téměř výhradně příslušníci drobného zemanstva, případně vyšší husitské šlechty.

Na konci dvacátých a počátkem třicátých let do velení husitských vojsk pronikli i příslušníci měšťanstva a dokonce v omezené míře i příslušníci nižších společenských vrstev.

Jak měšťané, tak prostí rolníci samozřejmě neměli svůj vlastní erb a nelze je proto podchytit heraldicky.

Tím z výstavky vypadli i někteří důležití hejtmané, dokonce i vrchní velitel tábořských vojsk, slavný Prokop Veliký, který pravděpodobně pocházel z bohaté měšťanské rodiny, nebo hejtmané selského původu, jako např. Filip z Padařova.

Přesto, že heraldická sbírka je takto neúplná, zachytili jsme erby řady známých i méně známých husitských hejtmanů.

Tím se nám snad podaří ukázat, že jako každá revoluce, tak také husitské revoluční hnutí vytvořilo podmínky pro rozvinutí velkého množství vojenských talentů, a není tak dilem pouze jednotlivců, jak by se mohlo při četbě historických knih někdy zdát.

První hejtmané „Táborského bratrstva“

Počátkem dubna r. 1420 byli do čela „Táborského bratrstva“ zvoleni čtyři správcové, „kterýmž táboři poslušni měli býti“.

Byli to : MIKULÁŠ z HUSÍ
JAN ŽIŽKA z TROCNOVA
CHVAL z MACHOVIC
ZBYNĚK z BUCHOVA

MIKULÁŠ z PÍSTNĚHO známý pod jménem MIKULÁŠ z HUSI

Jeden z předních přívrženců HUSOVA učení. Pro své radikální názory byl na jaře r. 1419 vypovězen králem Václavem IV. z Prahy.

Kronikáři byl považován za předního organizátora lidového hnutí. Mikuláš z Husi byl skutečně mužem nevšedního ducha a důvtipu. Proto patřil mezi ideové vůdce rodícího se husitského revolučního hnutí.

Dovedl pochopit význam masových lidových vystoupení za reformy i revoluční změny v podmínkách krize feudálního řádu, která propukla právě v Čechách ve formě husitského revolučního hnutí.

Lze se právem domnívat, že patřil mezi osoby, které včas rozpoznaly, že nebyhnutelné řešení sociálních problémů, které se navenek jevilo jako ostrá kritika římské církve a jejích nešvarů, se neobejde bez ozbrojeného boje lidu. Věděl také, že to bude válka českého lidu proti mnohonásobné přesile, v níž může být dosaženo vítězství nikoliv silou, ale dovedností a vysokým vojenským uměním.

Mikuláš z Husi postřehl důležitý prostředek politické demonstrace a organizace lidu bez rozdílu stavů v tzv. „poutích na hory“, velkých lidových shromážděních, organizovaných tajně a svolávaných skrze posly a kde se „slovo Boží svobodně a v jazyce českém kázati mohlo“.

Proto byl, spolu s dalšími, organizátorem těchto shromáždění na jaře a v létě v r. 1419.

Nikoliv náhodou, v době vlády chudiny na Táboře, zaujal záhy nejpřednější postavení mezi čtyřmi hlavními hejtmany.

Ve svých názorech se rozcházel s druhým významným tábořským hejtmánem Janem Žižkou z Trocnova. Klonil se k revolučnějšímu křídlu hnutí.

Na rozdíl od Jana Žižky prosazoval také volbu domácího kandidáta na český trůn, zatímco Žižka podporoval ty, kteří hledali nového krále v Polsku nebo na Litvě.

Význačně zasáhl 4. listopadu 1419 do bojů o Malou Stranu. V roce 1420 se zúčastnil bojů proti Zikmundovu vojsku v Praze. Vojensky významný je jeho výpad z Prahy na pomoc obleženému Táboru. Oldřich z Rožmberka se spolu se svými spojenci z Rakouska pokusil na radu Zikmunda dobýt oslabený Tábor. Mikuláš z Husi vpadl do týlu rožmberských vojsk se 350 jezdci, které tajně přivedl z Prahy, a přispěl tak značnou měrou k porážce rožmberských vojsk.

V listopadu 1420 se zúčastnil vítězné bitvy pražanů pod Vyšehradem. Porážka Zikmunda pod Vyšehradem je posledním neúspěchem v 1. křížácké výpravě do Čech. Koncem roku 1420 však Mikuláš z Husi náhle zemřel po zranění, které utrpěl pádem z koně.

JAN ŽIŽKA z TROCNOVA a z KALICHA

Narodil se kolem r. 1374. Na počátku husitské revoluce vystoupil z královských služeb a přidal se na stranu revolučního lidu.

Při novoměstské defenestraci 30. července 1419, která byla bezprostředním podnětem k vypuknutí husitské revoluce, postavil se do čela ozbrojeného husitského lidu.

Nebyla to tedy náhoda, že se Jan Žižka z Trocnova jako zkušený válečník setkal se svým starým přítelem Mikulášem z Husi na Táboře.

Pro své vojenské zkušenosti a schopnosti stal se nejvýznamnějším husitským vojevůdcem a jedním z vedoucích husitských státníků první poloviny dvacátých let 15. století.

Uplatnil ve vojenství nové způsoby válčení. Spojil dosavadní vojenské zkušenosti s nejnovějšími prvky, které do vojenství vneslo zejména užívání střelného prachu.

Žižka proti středověkým feudálním vojskům, zvyklým bojovat v těžké zbroji, postavil městské řemeslníky a sedláky, kteří kromě technické zručnosti, kromě vozů a selských cepů neměli nic než nadšení a oddanost věci husitské revoluce.

Vytvořil proto nové způsoby boje, naučil lid zacházet s cepy pobitými železem, naučil je chránit vozy z obou stran visutými prkny, spojoval je mezi sebou a manévroval s nimi.

Objevila se tak ona obávaná pohyblivá vozová hradba, schopná smělých a nečekaných obrátů, která naháněla strach obrněným rytířům.

Žižka zavedl ve vojsku tvrdý výcvik a kázeň. Hlavní jeho požadavky byly obsaženy v Žižkově známém „Vojenském zřízení“.

Proti mnohem početnějším a lépe vyzbrojeným feudálním vojskům, bojujícím živelně, postavil téměř pravidelné, ukázněné a vycvičené vojsko, navíc využívající všech možností soudobé řemeslné výroby.

To vše dohromady přispělo k tomu, že husitská vojska tolik let dávala na pamětnou všem cizím vetřelcům.

Jan Žižka, jako velitel spojených husitských vojsk i jako

velitel vojsk tábořských a orebských, dobyl mnoha významných vítězství.

U Sudoměře r. 1420 ucítili první hořkost porážky „Železní páni“, kteří přepadli husity při jejich tažení z Plzně na Tábor.

14. 7. 1420 vítězství na Vítkově

10. 9.—2. 10. řada vítězství ve 2. křižácké výpravě, kde u Žatce bez boje se dala křižácká vojska před husity na útěk

6.—10. 1. 1422 vítězství husitů pod vedením Žižky nad Zikmundovými vojsky nejdříve u Kutné Hory, pak 8. 1. u Habru a konečné rozdrčení u Německého (Havlíčkovy) Brodu.

20. 4. 1423 u Hořic poráží Žižka vojska Čeňka z Vartenberka a upevňuje tak hranici proti Slezsku a Polsku

1. července až září 1424 — řada vítězných bitev proti zrádným pražanům, končí smírem na Špitálském poli.

Politicky stál Žižka na stanovisku měšťanského středu. Od r. 1421 se psával též z Kalicha, podle hradu na Litoměřicku, který si vybudoval na místě starší tvrze.

Zemřel na nákazu morem dne 11. října 1424 při tažení na Moravu, když jeho vojska obléhala hrad Přibyslav.

CHVAL z MACHOVIC, odjinud z ŘEPIC

Jako vůdce jednoho z houfů, které přitáhly na Tábor, byl zvolen jedním ze čtyř prvních hejtmanů Tábora.

Spolu s ním přišel na Tábor i jeho bratr Kunáš z Machovic. Jako hejtman působil asi do r. 1424, později se již jeho jméno jako hejtmana v listinách a písemných zprávách neobjevuje.

Jako jediný ze čtyř tábořských hejtmanů přežil porážku husitského revolučního hnutí v r. 1434 u Lipan.

Třebaže původně patřil k radikálnímu křídlu hnutí, zřejmě se přizpůsobil poměrům po přijetí Zikmunda za krále českého.

V r. 1437 seděl totiž se svým bratrem Kunášem na svém rodovém dědictví na Machovicích a Řepici.

ZBYNĚK z BUCHOVA

Patří mezi první čtyři hejtmany na Táboře. Zprávy o něm jsou do konce r. 1424, zemřel ke konci r. 1425 nebo na počátku r. 1426.

Vystavovaný erb je znakem Prince z Buchova, s nímž pravděpodobně Zbyněk z Buchova měl stejný erb.

JAN HVĚZDA z VICEMILIC zvaný BZDINKA

Známý husitský hejtman. Od počátku až do své smrti stál na pozicích revolučního křídla husitského revolučního hnutí.

V době vlády chudiny v Praze 1421—1422 byl vrchním hejtnanem měst pražských.

Po porážce lidových mas v r. 1422 odešel z Prahy na Tábor, kde se stal jedním z hlavních hejtnanů. Spolu s Bohuslavem ze Švamberka se dvakrát pokusil o zvrát poměrů v Praze, kde se k moci dostalo právě křídlo měšťanské opozice.

Byl důvěrným přítelem Jana Žižky z Trocnova. V roce 1424 spolu s knězem Ambrožem varoval Jana Žižku před úklady o jeho život. V červnu 1424, v době, kdy byl Žižka obležen pražany v Kostelci, pomohl Jan Hvězda s Viktorinem a Hynkem z Kunštátu a Poděbrad Žižkovi z obklíčení.

Padl v r. 1425 při obléhání hradu Mladá Vožice táborskými. Jeho nástupcem jako hejtman táborských se stal Bohuslav ze Švamberka.

V heraldické literatuře se někdy uvádí červená barva štítu místo modré. Takováto záměna barev byla běžná jako odlišení různých větví rodu.

ZE SVOJŠINA PETR zv. ZMRZLÍK NA ORLÍKU

Jedna z významných osobností prvních let husitské revoluce. Byl husitským hejtnanem a řadě tažení.

Při obléhání Krasíkova r. 1420 se výhradně do jeho rukou vzdal Bohuslav ze Švamberka.

Usiloval o smíření pražanů s tábory. K diskusím o sporných otázkách poskytoval svůj dům v Praze.

Byl rovněž hejtnanem a nejvyšším mincmistrem v Hoře Kutné v r. 1421.

Zemřel na nákazu morem r. 1421.

ZE SVOJŠINA PETR a JAN ZMRZLÍKOVÉ

Synové Petra staršího. Připomínání později v některých bitvách. Např. Petr přispěl r. 1427 na pomoc Přibíkovi z Kleonového, jenž hájil Stříbro proti křižákům.

Petr Zmrzlík mladší je uváděn v historických pramenech na straně panské jednoty u Lipan.

Z ADLARU VALKOUN JAN

Je jedním z předchůdců husitských hejtmanů; jako bojující rytíř a vůdce husitských houfů se připomíná již r. 1419.

Patří tak spolu s Břeňkem Švihovským k prvním husitským hejtmanům vůbec.

Účastní se spolu s Mikulášem z Husi a Břeňkem Švihovským dobývání Malé Strany v r. 1419. Po příměří pro revoluční síly nepřijatelném (uzavřeno pravicově zaměřenými měšťany), odchází s Janem Žižkou do Plzně a spolu s ním bojuje po odchodu z Plzně v bitvě u Sudoměře s vojsky Petra Kopaništského ze Šternberka.

Z RYZMBURKA ŠVIHOVSKÝ BŘENĚK

Od počátku husitské revoluce organizuje poutě na hory. V roce 1419 dne 4. listopadu bojuje v čele husitských houfů při útoku na Malou Stranu. Když pražští měšťané ujednali mír s panskou stranou, odchází Břeněk Švihovský do Plzně. Zde bojuje v r. 1419 a počátkem r. 1420 proti panskému vojsku, které oblehlo Plzeň. Po ujednání příměří vede husitský houfec na Tábor. U Sudoměře je tento houfec přepaden „Železnými pány“ a Břeněk Švihovský v bitvě padl.

Těšil se veliké oblibě u prostého lidu. Brzy po jeho smrti vznikla píseň, která jej řadí po bok mistra Jana Husi mezi první husitské mučedníky.

Z ÚSTÍ a KAMENICE PROKOP

Mladší syn Jana z Ústí a Kamenice. Po otci Janovi a matce Anně z Mochova byl horlivým přívržencem husitství. Když jeho strýc Oldřich z Ústí v roce 1419 vypudil ze Sezimova Ústí husitské kněze i ostatní přívržence husitského hnutí, zorganizoval se zvonařem Hromádkou a dalšími přepad města Sezimova Ústí. V noci po masopustě ztekli městské hrady a zmocnili se města.

Brzy nato dobyl spolu s ostatními hrad Hradiště (dnešní Kotnov), tehdy v držení jeho staršího bratra Jana z Ústí. Byly tak vytvořeny podmínky pro zahájení výstavby opevněného střediska husitského revolučního hnutí — Tábora.

Prokopovi, jakožto věrnému husitovi, byl hrad Hradiště ponechán v užívání, přestože byl členem táborského bratrstva.

Naposled je Prokop z Ústí připomínán v září a říjnu mezi oblehateli Vyšehradu jako jeden z hejtmanů táborských houfů, vedených Mikulášem z Husi.

ZE ŠVAMBERKA BOHUSLAV

Zpočátku válčil na plzeňsku v čele královských vojsk proti Janu Žižkovi. Když Jan Žižka r. 1421 dobyl jeho hrad Krasíkov, vzdal se do rukou Petra Zmrzlíka ze Svojšína.

Po určitou dobu byl vězněn na hradě Příběnicích u Tábora. Očekával, že bude Zikmundem osvobozen. Když se nedočkal, přidal se v r. 1422 na stranu táborů a brzy se stal jedním z hlavních tábořských hejtmanů.

S Janem Hvězdou z Vícemilic se zúčastnil neúspěšného pokusu o dobytí Prahy a o změnu poměrů v Praze, kde došlo k pronikavému přesunu doprava a k likvidaci nadvlády chudiny.

Zúčastnil se řady bitev společně s tábory. Po smrti Jana Hvězdy z Vícemilic r. 1425 stal se vrchním hejtmanem tábořského bratrstva.

Padl r. 1425 při dobývání hradu REC hraběte Hardeka v Rakousku.

Z BĚLOVIC KUNEŠ (jindy též z Bílovic)

Husitský hejtman v orebském bratrstvu. Nerozlučný přítel Jana Žižky z Trocnova, jemuž Žižka důvěřoval. V letech 1425 a 1426 hejtmanem sirotčího vojska polního. Naposled připomínán při obléhání Poděbrad v roce 1426. Po něm až do r. 1430 byl v této funkci Velek Koudelník z Březnice.

MICHAL KŮDELE ze Žitenic

Husitský hejtman a blízký přítel Jana Žižky z Trocnova. Účastnil se obléhání hradu Příbyslavi v r. 1424.

Když Jan Žižka z Trocnova onemocněl morovou nákazou, setrval až do posledních okamžiků u jeho laže. Jedna z kronik uvádí, že mu Jan Žižka zemřel na klině.

Z MOKROVOUS BENEŠ na ŮLIBICÍCH

Husitský hejtman orebského bratrstva v počátcích hnutí. Jeho zásluhou byl zejména dobyt Hradec Králové. Později stál na stanovisku umírněných.

Roku 1432 se zúčastnil jako člen českého poselstva jednání na koncilu v Basileji.

Z PETROVIC CARDA

V roce 1421 vedl husitské vojsko při dobývání Pražského hradu. Posádka hradu se v červnu vzdala. V r. 1422 byl velitelem pražských žoldnéřů.

Z HRADCE VAVÁK OLDŘICH

Kališnický pán, od počátku velmi horlivý husita. Bojoval proti výstřelkům kněží na Táboře, současně však s Petrem Zmrzlikem usiloval o urovnání sporu mezi tábory a pražany v roce 1420 a 1421.

Po smrti Petra Zmrzlika ze Svojsína byl zvolen kutnohorským mincmistrem. Funkci vykonával však velmi krátce. 22. září 1421 zemřel na náказu morem.

VIKTORIN z KUNŠTÁTU a PODEBRAD

Otec Jiřího z Poděbrad. Byl blízkým přítelem Jana Žižky z Trocnova, i když později inklinoval k pravému křídlu hnutí. Bojoval v řadách husitských vojsk od roku 1420. Zúčastnil se bojových akcí v Praze.

V roce 1424 byl s Janem Žižkou ve vojsku u hradu Příbyslavi. Viktorin z Kunštátu a Poděbrad a jeho bratr Hynek z Kunštátu a z Poděbrad byli přítomni u smrtelného lože Jana Žižky z Trocnova.

Zemřel r. 1427.

Z LICHTENBURKA HYNEK PŘÍJMÍM KRUŠINA SEDĚNÍM NA KUMBURKU

V roce 1415 zpečetil stížný list církevnímu koncilu v Kostnici proti upálení mistra Jana Husa.

Později se stal jedním z náčelníků bratrstva orebitů. Na počátku r. 1420 přispěl se 7000 mužů orebského bratrstva na pomoc Praze, ohrožené první křižáckou výpravou, kterou zorganizoval Zikmund Lucemburský, chtěje násilím získat své dědictví — českou královskou korunu.

Záhy po svém příchodu do Prahy byl zvolen vrchním velitelem pražských vojsk.

Rovněž při obléhání Vyšehradu v září a říjnu 1420 se dostavil na výzvu pražanů a opět převzal vrchní velení v bitvě pod Vyšehradem, která byla posledním pokusem Zikmunda zachránit tuto pevnost, ovládající Nové Město.

Ještě několikrát se připomíná jako hejtman vojsk pražských a hradeckých v různých bitvách a taženích.

Jako příslušník panského stavu výrazně inklinoval k pravému křídlu měšťanské opozice, což projevil několikrát odmítnutím bojovat společně s tábory a dokonce i vojenským vystoupením proti Janu Žižkovi, když společně s pražany pokoušel se dobýt zpět Hradec Králové v roce 1423 obsazený Žižkovými vojsky.

Jeho třídní příslušnost k vysoké šlechtě byla příčinou liknavého postoje a nakonec ho dovedla do tábora nepřátel husitského revolučního hnutí.

Z HVOZDNA CTIBOR

Husitský hejtman známý z Jiráskova díla „Proti všem“.

HAŠEK OSTROVSKÝ z VALDŠTEJNA

V roce 1420 bojoval na Zikmundově straně u Vyšehradu a byl zajat husity. V listopadu 1421 spolu s Václavem ze Strážnice, synem Petra Strážnického z Kravař, jako jediní dva moravští páni odmítli se dostavit na sněm svolaný Zikmundem do Brna.

Oba společně se svými houfci spěchali do Čech na pomoc husitům.

Po sesazení Jana Hvězdy z Vícemilic byl na jeho místo jmenován Hašek Ostrovský, již jen jako správce a velitel vojenské moci.

V roce 1422 byl knížetem Zikmundem Korybutovičem jmenován nejvyšším mincmistrem.

Na Havelském sněmu v roce 1423 byl zvolen jedním z 12 zemských správců.

SVÁČEK z PODOLÉ

Hejtman táboorského bratrstva. Stoupenec husitského hnutí od jeho počátku. Zpečetil stížný list do Kostnice. Byl jedním z předních hejtmanů na Táboře v době obrany Tábora v roce 1420 proti vojskům Oldřicha z Rožmberka a pomocným sborům z vévodství rakouského a markrabství štyrského.

Z VALEČOVA BARTOŠ a BERNARD — bratři

Husitští hejtmané. V letech 1427—28 věznili na hradě Valdštejně obsazeném husity knížete Zikmunda Korybutoviče před jeho vyhoštěním ze země.

V bitvě u Malešova připomínání jako spojenci Jana Žižky z Trocnova, jemuž přispěli se svým lidem na pomoc proti vojsku panské jednoty, stejně jako Jan Roháč z Dubé a Jan Hvězda z Vícemilic.

ZE SMIŘIC SMIŘICKÝ JAN

Hejtman obce pražské, v řadě tažení též hejtman některých měst pražského svazu, zejména na Mělnice. Politicky na pravém křídle měšťanské opozice.

V září 1427 se zúčastnil spiknutí, jehož cílem bylo dobýt Prahu, osvobodit Zikmunda Korybutoviče, který byl uvězněn proto, že začal vyjednávat s papežem a Zikmundem.

Spiknutí bylo prozrazeno a Smiřický Jan byl zajat. Z vězení se mu však podařilo uprchnout. Pravicové křídlo měšťanské opozice jej však opět prosadilo do funkce hejtmana pražského svazu.

SVOJŠE ze ZAHŘÁDKY

Husitský hejtman, později na straně pražanů. Za Zikmunda Korybutoviče byl jeho podkomořím a rádcem.

V r. 1427 však patřil k únoscům knížete z Prahy. Korybutoviče předal bratřím z Valečova na Valdštejně, kde byl kníže držen v zajetí až do jeho vypuzení ze země.

Svojše ze Zahrádky byl v době husitské revoluce hejtmánem hradu Vildštejna a města Rokycan.

VILÉM KOSTKA z POSTUPIC

Hejtman pražanů. Projevil se zejména jako schopný diplomat v řadě jednání, mj. i v jednání s Polskem a Litvou o volbě českého krále.

V roce 1422, při nezdařeném pokusu tábořských o obsazení Prahy s cílem obnovit revoluční vládu v Praze, se Vilém Kostka stal prostředníkem mezi oběma stranami.

Inklinoval rovněž k pravému křídlu měšťanské opozice. O tom svědčí mimo jiné i důležité státní funkce, jimiž byl pověřen Zikmundem Korybutovičem.

Po zatčení knížete Korybutoviče a jeho uvěznění na hradě Valdštejně v Českém ráji, zapletl se Vilém Kostka do připravovaného spiknutí za osvobození knížete, které organizoval Hynek Kolštejnský z Valdštejna, Jan Smiřický ze Smiřic a další.

Spiklenci nevěděli, že Korybutovič není v Praze. Usilovali o osvobození Prahy i za cenu, že by byla Praha vydána Zik-

mundovi. V poslední chvíli se však Vilém Kostka z Postupic zalekl důsledků takového činu a připravenou akcí prozradil Simonovi od Bílého lva.

Když příští den vojsko Hynka z Kolštejna a Jana ze Smiřic vtrhlo do Prahy, bylo obklíčeno, rozprášeno a vůdcové zajati.

Vzhledem ke svým diplomatickým schopnostem byl v roce 1432 jmenován členem poselstva k církevnímu koncilu v Basileji.

Vilém Kostka se v roce 1434 u Lipna postavil na stranu panské jednoty jako většina ostatních husitských hejtmanů z panského rodu.

ZE SĀN ČAPEK

Hejtman polních vojsk sirotčích od r. 1431 do r. 1434 do bitvy u Lipan, tj. do 30. května 1434.

Připomínán zejména jako hejtman spanilých jízd např. při výpravě na Balt, dále při obléhání Plzně aj.

V bitvě u Lipan 30. května 1434 velel husitské jízdě. V rozhodné chvíli se však dal v čele jízdy na útěk směrem ke Kolínu.

Tím citelně oslabil řady Prokopových vojsk a přispěl tak k jejich porážce.

Z PAKOMĚŘIC ČEČEK

Husitský hejtman. Připomínán zejména v různých bitvách v severovýchodních Čechách.

Z BOROTÍNA BLAŽEK

Jako husitský hejtman zúčastnil se několikrát tažení spojených husitských vojsk proti Zikmundovi. R. 1432, kdy se spojená tábořská a sirotčí vojska zmocnila Trnavy, ve které nechala husitskou posádku (udržela se zde až do r. 1435, kdy ji husité za výkupné opustili), byl velitelem této posádky ustanoven husitský hejtman Blažek z Borotína. Pod vlivem trnavské posádky došlo mezi příslušníky městské chudiny v Bratislavě ke spiknutí. Podle dohody s Blažkem z Borotína mělo být po spiknutí vydáno město husitům. Spiknutí však bylo předčasně prozrazeno a potlačeno.

Z VŘESOVIC JAKOUBEK

Husitský hejtman, držitel Bíliny. Přestože jako vojevůdce nedobyl žádných velkých vítězství, získal velikou vážnost a důvěru husitů.

R. 1426 zúčastnil se bitvy u Ústí jako hejtman vojsk žateckých. V období bitvy u Lipan zůstal neutrální.

OTA z LOZY (z LOSU)

Připomínán jako hlavní husitský hejtman tábořských polních vojsk od 28. září 1431 do září 1432, kdy po něm přebírá funkci Jan Pardus z Horky (z Hrádku, nebo též z Vratkova).

Ota z Lozy vedl v roce 1431 tažení do Slezska. V roce 1432 byl dokonce jmenován (pravděpodobně jen na přechodnou dobu) v měsíci září společným hejtmanem táborů.

Z BERGOVA JAN

Husitský hejtman. V bitvě u Lipan 30. května 1434 jmenován mezi několika málo šlechtici panského sboru, kteří zůstali věrni Prokopu Holému.

V této bitvě jde spolu s Janem Roháčem z Dubé do zajetí.

JAN ROHÁČ z DUBĚ

Příslušník panského rodu Benešoviců. Jeden z největších a nejdůslednějších přívrženců husitského revolučního hnutí, jenž vytrval věrně až do samého konce.

Byl hejtmanem orebského a sirotčího husitského vojska domácího asi r. 1425. Jinak připomínán v řadě bitev a tažení jako hejtman, případně jako hejtman husity dobytých hradů a měst, po celou dobu trvání husitského revolučního hnutí.

V bitvě u Lipan bojoval jako jeden z mála husitů panského sboru, věrně po boku Prokopa Velikého a byl také nepřáteli zajat.

Po svém propuštění ze zajetí pokračoval Jan Roháč z Dubé v odporu. Počátkem roku 1437 zůstalo v zemi už jen jedině město, kde se husitské revoluční síly držely u moci — Hradec Králové.

V Hradci se sešli ti, kteří stáli u kolébky revolučního hnutí — kněz Ambrož, organizátor poutí na hory, a hejtman Jan Roháč z Dubé, oba nejdůvěrnější přátelé Žižkovi.

Když Hradec zradou měšťanstva padl, Jan Roháč z Dubé musel ustoupit. Na ústupu padl kněz Ambrož, a tak zůstal Roháč s hrstkou věrných jako poslední hráz proti rozbourěným vlnám reakce. Posledním útočištěm se mu stal hrad Sion u Kutné Hory. Je znám jeho hrdinný odpor proti nepřátelské přesile.

Zemskou hotovost, dobývací hrad, vedl pozdější vůdce

východočeského „LANDFRÍDU“ Hynce Ptáček z Pirkštejna a na Ratajích.

Jan Roháč byl zajat a 9. září 1437 na Staroměstském náměstí v Praze popraven se svými šedesáti druhy.

DIVIŠ BOŘEK z MILETÍNKA

Hejtman bratrstva orebitů v počátcích husitské revoluce. Spolu s Hynkem Krušinou z Lichtenburka dobyli Mnichovo Hradiště a 2. května 1420 přitáhl v čele 7000 mužů na pomoc Praze, ohrožené první křížáckou výpravou zorganizovanou Zikmundem.

Později byl hejtmanem pražanů v různých taženích i bitvách a správcem některých měst Pražského městského svazu, např. v Hradci Králové, Kolíně i jinde.

Na Kunětické hoře postavil hrad, jehož byl držitelem. Byl zapleten do spiknutí některých pražských hejtmanů, kteří v roce 1427 usilovali o osvobození Zikmunda Korybutoviče. Za tím účelem připravili přepad Prahy, který však byl jedním ze spiklenců vyrazen a nezdařil se. Sám se sice vjezdů do Prahy nezúčastnil, ale poskytl spikleneckým houfům pomoc jako hejtman města Kolína.

Klonil se stále více a více k pravému křídlu měšťanské opozice a sehrál důležitou roli v přípravách panské jednoty na rozhodný boj s polními vojsky táborskými a sirotčími. Polní vojska byla v období před bitvou u Lipan hlavní oporou revolučního hnutí. V polním vojsku se od počátku shromažďoval venkovský lid a městská chudina,

Tak stála revoluční vojska, ač vedena měšťanskou opozicí, představovala vždy v důsledku třídního složení nejradikálnější křídlo hnutí. Jejich existence byla také po řadu let překážkou pro akce formující se panské jednoty, která se pozvolna ubírala cestou zrady husitského hnutí. Tuto překážku bylo třeba odstranit.

V období těsně před bitvou u Lipan dosáhl posun měšťanstva doprava své krajní meze. Podobnou cestou se začala už dávno předtím ubírat i značná část nižší šlechty, která nasýtla své přední zájmy a přešla rovněž na pozice panské jednoty. Tak se také stalo, že se na jedné lodi sešli u Lipan katoličtí páni, kališničtí páni, bohatí měšťané i nižší šlechta.

Diviš Bořek z Miletínka byl pro svůj postoj i vzhledem k vojenským zkušenostem nejvhodnější, a proto ho páni před bitvou u Lipan zvolili vrchním velitelem všech spojených vojsk panské jednoty.

Z VRANOVA ZIKMUND

Hejtman táborského vojska polního od 8. ledna do 9. dubna r. 1434.

PETR AKSAMIT z LIDEŘOVIC a KOŠOVA

Jeden z významných husitských hejtmanů. Po porážce u Lipan odešel na Slovensko. Tam vstoupil do vojska Jana Jiskry z Brandýsa.

Od Jana Jiskry se však brzy odtrhl a stal se velitelem Bratříků, kteří ovládli značnou část východního Slovenska. Bratřiči vybudovali řadu opevněných táborů, odkud přepadali bohaté kláštery, mocná šlechtická sídla a bohaté měšťany.

Z TEŠNICE JAN BLECH

Hejtman táborského vojska domácího od bitvy u Ústí 16. června 1426 do 30. listopadu 1428.

Z BŘEZOVIC KROMĚŠÍN JAKUB (jinde z Březnice)

Hejtman vojska polního (táborského) od listopadu 1428 do srpna 1431.

Z HORKY PARDUS JAN

Husitský hejtman táborských polních vojsk, nástupce Oty z Losu od r. 1432. Spolubojovník kněze Prokopa Holého.

Roku 1433 při obléhání Plzně vyslán od vojska ležícího u Plzně na píčování do Bavor. K výpravě se připojil Jan Řitka z Bezdědic, hejtman na Domažlicích.

Houf jimi vedený utrpěl v Bavorech porážku a vrátil se zpět se značnými ztrátami. Po roztržce kněze Prokopa Holého s polním vojskem a jeho odchodu do Nového Města pražského odešel s ním i Jan Pardus z Horky.

MIKEŠ nebo MIKULÁŠ z JAROSLAVIC z rodu ŽAMPACHŮ z POTŠTEJNA

V roce 1410 se zvláštním listem zároveň s králem, královnou a pražany, i s některými českými pány, přimlouval u papeže Jana XXIII., aby zrušil rozkaz o pálení Viklefových knih a zároveň aby dovolil, aby slovo boží svobodně kázáno být mohlo v kapli Betlémské a na jiných místech.

V roce 1415 přivěsil svou pečeť ke známému stížnému listu do Kostnice. V roce 1421 se zúčastnil sjezdu (sněmu) v Čáslavi, a to je také poslední zpráva o něm. V roce 1427 byl již mrtev.

JAN ŽAMPACH z POTŠTEJNA

Byl přívržencem strany podobojí až do své smrti (zemřel kolem r. 1452). Byl mezi prvními, kteří stvrdili „Žižkovo válečné zřízení“.

Byl rovněž mezi předními hejtmany a bojovníky v bitvě u Tachova.

PŘIBÍK z KLENOVÉHO,

rytíř z rodu p. z Janovic

Nedlouho před bitvou u Tachova dobyl se svým lidem město Stříbro, bez ztráty jediného muže. Pověst říká, že si počínal velmi statečně a „mával mečem od brány k bráně“.

Stříbro se stalo jedním z mála opěrných bodů husitů v kraji, v němž nepřátelé husitství měli velkou převahu.

Stříbro také stálo v cestě křížácké výpravě do Čech v roce 1427, a proto křížáci obléhali Stříbro od 23. 7. do 2. 8. 1427.

Hejtmán Stříbra Přibík z Klenového hájil město s hrstkou lidí proti obrovské přesile a město uhájil až do příchodu hlavních husitských sil. Přispěl mu na pomoc jedině Petr Zmrzlík mladší ze Svojšína seděním na Orlíku, takže počet obránců města vzrostl na 200 bojovníků.

Teprve před hlavním vojem husitských vojsk ustoupili křížáci k Tachovu, kde byli dne 4. srpna 1427 dílem pobiti, dílem zajati, ale většina z nich hanebně uprchla ještě dříve, nežli bitva začala.

Od vítězné bitvy u Domažlic se Přibík z Klenového čím dále tím více přiklání k panské jednotě zejména proto, že tato cesta byla dlážděna zlatými Zikmundovými dukáty.

ZE ŽIROVNICE KAMARĚT JAN

Z rodu pánů z Lukavce. Roku 1393 přijal příjmení ze Žirovnice.

Roku 1415 podepsal stížný list do Kostnice. V období husitských válek byl jedním z táborských hejtmánů. Jeho aktivní účast v hnutí byla stimulována tak jako u řady dalších, nepřítelstvím k Rožberkům.

Zúčastnil se mj. výpravy do Rakous a bojoval u Býdova.

ALEŠ Z RYZENBURKA a VŘEŠTOVA

Na počátku roku 1420 jeden z hejtmánů orebského bratrstva. Spolu s dalšími hejtmany dobyl Istí Hradce Králové, obsazeného Zikmundovou posádkou.

Po smrti Jana Žižky z Trocnova, jenž byl od r. 1423 nejvyšším uznávaným vůdcem orebských polních vojsk, stal se Aleš Vřeštovský téměř hlavou této jednoty.

Byl starožitného rodu, ale ne příliš majetného, a sám neměl velkých osobních kvalit. Svým politickým postojem stál mezi revolučním křídlem hnutí a pravým křídlem měšťanské opozice.

Proto mohl být zvolen 1. prosince 1433 pány, hejtmany, městy i obcemi Království českého a Markrabství moravského za správce a vladaře zemského.

Ačkoliv měl rozsáhlou pravomoc správní, soudní, vojenskou i diplomatickou, stal se ve skutečnosti loutkou, již za oponou vládli feudálové, sdružení kolem Menharta z Hradce.

Sám také od svého zvolení výrazně inklinoval k sílící panské jednotě, připravující se na rozhodné vystoupení proti revolučním silám v zemi.

V roce 1434 při dobytí Nového Města pražského staroměstskými stál na straně těchto. V bitvě u Lipan stál na straně panské jednoty.

TALAFÚS z OSTROVA

Pocházel z drobného vladyckého rodu ve východních Čechách. Jeden z husitských hejtmanů, známý též z tvorby Mikuláše Alše a ze starých čítanek.

Byl mezi těmi, kteří po porážce husitské revoluce v Čechách pokračovali dále v boji na Slovensku.

Z VLAŠIMĚ a JENŠTEJNA VANĚK

Pražský hejtman, člen druhého poselstva do Polska a Litvy k jednání o volbě krále Vladislava za krále českého.

OJÍŘ z OČEDĚLIC

Prislušník vladyckého rodu. Když Zikmund organizoval v roce 1421 druhou křížáckou výpravu do Čech, byl hejtmanem posádky v Kadani.

Nechtěl ustoupit před útokem křížáků a bránil město s hrstkou svých lidí. Nakonec ustoupil do věže, kterou Němci zapálili. Ojír s ostatními obránci zahynul.

ZE ŽEBERKA ALEŠ

R. 1426 a pravděpodobně ještě v roce 1427 byl správcem (hejtmanem) orebského sirotčího vojska polního. Po něm od

r. 1428 kněz Prokůpek. Několikrát připomínán v bitvách i na sněmech.

V bitvě u Lipan však byl ve vojsku panské jednoty.

JAN a HYNEK z RYCHNOVA

Bratři z rodu Rychnovských z Rychnova, potomci pánů z Drnholce, jedné z větví velikého rodu Kouniců, osedlé ve východních Čechách.

Jan a Hynek dospěli r. 1411, byvše předtím pod poručnictvím Bočka z Kunštátu a z Poděbrad.

Nemáme sice zpráv o tom, že by přivěsili svou pečeť k některému ze stížných listů do Kostnice, avšak v dobách po upálení Husově se oba hlásili k husitskému hnutí a setrvali při něm po celou dobu jeho trvání. Hynek buď padl, nebo zemřel ještě před koncem husitské revoluce. Jalový král Zikmund chtěl po smrti Hynkově rodinu potrestat a prohlásil jeho dědictví, tvrz Dubno v Hradecku, za královskou odúmrtí s odůvodněním :

„poněvadž byl Hynek protivníkem královým i kostela Římského a v tom trvaje zemřel...“. Zikmundovi se však nepodařilo tento plán uskutečnit.

Heraldická výstava
„HUSITSTVÍ V ERBECH“

Pro interní potřebu
Vydal Ústřední kulturní dům železničářů, nám. Míru 9,
Praha 2

Tiskem vlastní tiskárny
Náklad 2000 výtisků
Evid. číslo 51-MO-176